

ADVIES
VAN 18 DECEMBER 2013
OVER HET VOORONTWERP VAN DECREET TOT
WIJZIGING VAN HET VARENDERFGOEDDECREET

INHOUD

I.	SITUERING	2
II.	ALGEMENE BEOORDELING	2
III.	VERFIJNING VAN BEGRIPPEN	3
IV.	DECRETALE VERANKERING VAN DE INVENTARIS VAREND ERFGOED	3
V.	VOORLOPIGE EN DEFINITIEVE BESCHERMING	4
VI.	RECHTSGEVOLGEN VAN EEN BESCHERMING	5
VII.	BEHEER EN STEUNMAATREGELEN	5
VIII.	HANDHAVING	6
IX.	DIVERSE BEPALINGEN.....	7

I. SITUERING

1. SARO ontving op 25 november 2013 een adviesvraag van Vlaams minister Geert Bourgeois over het voorontwerp van decreet houdende wijziging van het Varenderfgoeddecreet.¹ Met voorliggend advies, goedgekeurd op de raadszitting van 18 december 2013, komt de raad tegemoet aan de reguliere adviestermijn van dertig dagen.
2. De beleidsbrief Onroerend Erfgoed 2012-2013 kondigde een herziening van het Varenderfgoeddecreet aan. Ter voorbereiding van deze herziening werd een discussienota uitgewerkt. Deze nota werd in april 2013 voor advies aan SARO en andere adviesraden (o.a. SARC, KCML) voorgelegd. SARO bracht hierover - samen met SARC - advies uit.²
3. Het voorliggend voorontwerp van decreet voert volgende wijzigingen door aan het Varenderfgoeddecreet: (1) de verfijning van het begrip 'varend erfgoed', (2) de decretale verankering van de inventaris van het varend erfgoed, (3) de afstemming van de beschermingsprocedure op de procedure van het Onroerenderfgoeddecreet, (4) de verduidelijking en uitbreiding van de rechtsgevolgen van een bescherming, (5) de uitbreiding van de mogelijkheden tot financiële ondersteuning voor het beheer van het varend erfgoed en (6) de invoering van een handhavingsluik.

II. ALGEMENE BEOORDELING

4. SARO ondersteunt in grote lijnen de voorgestelde wijzigingen aan het Varenderfgoeddecreet. De raad vindt het positief dat een goede afstemming wordt nagestreefd tussen voorliggend decreet en het Onroerenderfgoeddecreet. De instrumenten en procedures worden grotendeels op elkaar afgestemd. Er zijn nog een beperkt aantal verschilpunten waarvan de raad vraagt om deze alsnog weg te werken. De raad gaat hierna verder in op de voorgestelde wijzigingen aan het Varenderfgoeddecreet.

Voorafgaand wenst de raad nog te wijzen op de belangrijke koppeling tussen het Varenderfgoeddecreet en het Onroerenderfgoeddecreet. De Vlaamse Regering moet de datum van inwerkingtreding van het Onroerenderfgoeddecreet nog vastleggen. Ook voorliggend voorontwerp van decreet zal pas in werking treden op een door de Vlaamse Regering - per artikel - te bepalen datum. Het is evident dat het stappenplan voor de inwerkingtreding van beide decreten (én van de nodige uitvoeringsbesluiten) met de nodige zorg moet gebeuren. In

¹ Decreet van 29 maart 2002 tot bescherming van het varend erfgoed.

² SARO 2013|12. Advies van SARO en SARC van 24 april 2013 over de discussienota herziening decreet varend erfgoed.

het voorliggend voorontwerp van decreet is bijvoorbeeld sprake van de Vlaamse Commissie Varend Erfgoed. De opstart van deze commissie is vastgelegd in het Onroerenderfgoeddecreet en de datum voor inwerkingtreding van dit artikel moet nog door de Vlaamse Regering worden vastgelegd. Voorafgaand is nog een uitvoeringsbesluit nodig dat onder meer de samenstelling en organisatie van deze commissie moet vastleggen.

III. VERFIJNING VAN BEGRIPPEN

5. Definitie varend erfgoed. Het voorliggend voorontwerp van decreet (artikel 2) wijzigt de definitie van 'varend erfgoed'.³ Aan de definitie wordt toegevoegd dat enkel nautisch erfgoed dat '*kan varen of drijven, of dat in de vaart kan worden gebracht of drijvend kan worden gemaakt*' als varend erfgoed kan worden beschouwd. In zijn advies van 24 april 2013 heeft de raad deze toevoeging reeds ondersteund. De scherpere omschrijving van het begrip 'varend erfgoed' impliceert dat vaartuigen die geen potentieel meer hebben om te varen of te drijven op het water, niet meer beschermd kunnen worden als varend erfgoed. Ze kunnen eventueel wel worden gevat met het Onroerenderfgoeddecreet (en kunnen eventueel worden beschermd als monument) of kunnen worden opgenomen in een museumcollectie.

Een tweede wijziging betreft de toevoeging van een bijkomende erfgoedwaarde nl. de esthetische waarde. Ook deze toevoeging heeft SARO in zijn eerder advies reeds ondersteund; aangezien ook het Onroerenderfgoeddecreet en het Topstukkendecreet deze erfgoedwaarde mee in beschouwing neemt.

In zijn advies van 24 april 2013 adviseerde SARO - samen met SARC - om nog een derde element toe te voegen aan de definitie. De raden verwezen naar het criterium uit het Topstukkendecreet namelijk 'het collectief geheugen'. De bijzondere waarde voor het collectieve geheugen houdt in dat het voorwerp of de verzameling een duidelijke herinnering is aan onder meer personen, instellingen, gebeurtenissen of tradities die belangrijk zijn voor de cultuur, de geschiedenis of de wetenschapsoefening in Vlaanderen. De raad merkt op dat voorliggend voorontwerp van decreet niet is tegemoet gekomen aan deze suggestie. De memorie van toelichting geeft hieromtrent geen verdere verduidelijking.

6. Definitie eigenaar. Naast een wijziging van de definitie van 'varend erfgoed' wordt ook de definitie van 'eigenaar' gewijzigd. Een eigenaar wordt gedefinieerd als '*de zakelijkrechthouder zijnde de eigenaar, blote eigenaar, erfpachthouder of leasinggever*'. SARO ondersteunt deze definitie; die grotendeels analoog is aan de definitie van het Onroerenderfgoeddecreet.⁴

IV. DECRETALE VERANKERING VAN DE INVENTARIS VAREND ERFGOED

7. Vaststellen inventaris. Het voorontwerp van decreet (artikel 3 t.e.m. 11) voorziet dat de inventaris van het varend erfgoed - dat tot nu toe een vrijblijvend instrument is - een decretale verankering krijgt. Artikel 4 bepaalt dat de Vlaamse Regering de inventaris van het varend erfgoed geheel of gedeeltelijk *kan* vaststellen. De raad vraagt om - naar analogie met het Onroerenderfgoeddecreet - dit te wijzigen naar: '*de Vlaamse Regering stelt de inventaris van het varend erfgoed geheel of gedeeltelijk vast*'. De inventaris van het varend erfgoed is immers een cruciaal instrument in voorliggend decreet. De inventaris wordt een volwaardig en officieel instrument dat het opgenomen erfgoed een minimumstatuut verleent.

³ Het decreet omschrijft varend erfgoed momenteel als: '*het nautisch erfgoed, inzonderheid de schepen, de boten en de drijvende inrichtingen met inbegrip van hun uitrusting en van hun voortstuwingsmiddelen, waarvan het behoud van algemeen belang is wegens hun historische, wetenschappelijke, industrieel-archeologische of andere sociaal-culturele waarde*'.

⁴ Onroerenderfgoeddecreet: artikel 2,§1, 47°: '*zakelijkrechthouder: de eigenaar, blote eigenaar, erfpachthouder, opstalhouder of leasinggever*'.

8. Criteria inventaris. Artikel 5 van het voorontwerp van decreet bepaalt dat de Vlaamse Regering de criteria zal bepalen voor het opnemen en schrappen van varend erfgoed in de inventaris. De raad wijst op het belang van dit uitvoeringsbesluit dat nog zal moeten worden opgemaakt en vraagt dat het ontwerp van uitvoeringsbesluit voor advies zal worden voorgelegd aan SARO.
9. Replica. In het gezamenlijk advies van SARO en SARC van 24 april 2013 wezen de raden op de dunne grens tussen historische schepen, historische schepen waar serieuze wijzigingen zijn uitgevoerd en replica's. De discussienota stelde dat er steeds - geval per geval - een afweging zal worden gemaakt en dit op basis van een onderbouwd methodologisch kader en de criteria voor bescherming. Replica's zullen aldus kunnen worden opgenomen in de inventaris. De raad stelt nu vast dat het voorontwerp van decreet hieromtrent geen verdere verduidelijking biedt, waardoor de dubbelzinnigheid blijft.
10. Procedure. De memorie van toelichting stelt dat het decreet voorziet dat de inventaris varend erfgoed kan worden vastgesteld, net zoals de huidige inventaris bouwkundig erfgoed. De raad stelt echter niet onbelangrijke verschillen vast.

Zo merkt de raad op dat het voorontwerp van decreet niet voorziet in een openbaar onderzoek. In de discussienota werd onder meer gesteld dat een openbaar onderzoek niet nodig is omdat het varend erfgoed niet grondgebonden is. De raad vroeg in zijn advies hieromtrent verduidelijking en betreurt dat de memorie van toelichting hierover geen verdere duiding geeft.

De raad vindt het positief dat het voorontwerp van decreet (artikel 9) voorziet dat de Vlaamse Regering, voorafgaand aan de vaststelling van de inventaris van het varend erfgoed, advies inwint bij de commissie. De adviesprocedure is gelijklopend aan de vaststelling van de inventarissen in het Onroerenderfgoeddecreet. Enig verschilpunt is dat niet voorzien wordt in een eventuele verlenging van de adviestermin. De raad vraagt om - naar analogie met het Onroerenderfgoeddecreet (artikel 4.1.3) - in artikel 9 van voorliggend voorontwerp van decreet toe te voegen: *'De termijn van dertig dagen kan door de Vlaamse Regering eenmalig worden verlengd met dertig dagen op vraag van de commissie'*.

De raad vindt het positief dat voorzien wordt in een concrete procedure voor de wijziging of opheffing van de inventaris van het varend erfgoed (cf. artikel 6 van het voorontwerp van decreet). De raad vraagt echter om bij deze procedure inzake herziening een adviesvraagplicht aan de commissie in te schrijven.
11. Rechtsgevolgen. In tegenstelling tot het Onroerenderfgoeddecreet worden met voorliggend decreet geen rechtsgevolgen verbonden aan de opname van varend erfgoed in de vastgestelde inventaris. De memorie van toelichting stelt verder dat in het decreet geen *onmiddellijke* rechtsgevolgen worden verbonden aan de opname in de inventaris maar dat andere beleidsvelden nog bepaalde (positieve) rechtsgevolgen kunnen koppelen aan opname in de inventaris (vb. aangepaste lidgelden of uitzonderingsbepalingen in de milieuwetgeving).
12. Herkenningssteken. Het voorontwerp van decreet (artikel 11) voorziet dat op het varend erfgoed, dat in de vastgestelde inventaris is opgenomen, een herkenningsteken kan worden aangebracht. De raad vindt dit positief. De inventaris van het varend erfgoed wordt immers een volwaardig en officieel instrument, dat het opgenomen erfgoed een minimumstatuut verleent. Eigenaars of beheerders die dat statuut waarderen kunnen nu een specifiek herkenningsteken aanbrengen om dat duidelijk te maken. Dit is positief voor de sensibilisering en publiekswerking. De raad merkt verder op dat voor beschermd varend erfgoed er reeds een herkenningsteken bestaat.

V. VOORLOPIGE EN DEFINITIEVE BESCHERMING

13. Voorlopige en definitieve bescherming. Het voorontwerp van decreet voert enkele wijzigingen door aan de procedure voor voorlopige bescherming van varend erfgoed. Deze wijzigingen zijn onder meer gericht op een betere afstemming met de beschermingsprocedure in het

Onroerenderfgoeddecreet.

Het voorontwerp van decreet (artikel 12) voorziet dat de Vlaamse Regering vóór de voorlopige bescherming advies moet inwinnen van de commissie. Aan deze adviesvereiste kan enkel worden voorbij gegaan in geval van dringende noodzakelijkheid. In dit uitzonderlijk geval legt het voorontwerp van decreet (artikel 13) een verplichte adviesvraag aan de commissie op bij de definitieve bescherming van varend erfgoed. In alle andere gevallen kan de Vlaamse Regering bij de definitieve bescherming een advies vragen aan de commissie; maar is dat niet verplicht.

De procedure is grotendeels gelijklopend aan de voorlopige en definitieve bescherming van onroerend erfgoed. Enig verschilpunt is dat de Vlaamse Commissie voor Varend Erfgoed bij de voorlopige bescherming advies moet uitbrengen binnen een vervaltermijn van dertig dagen; terwijl dit zestig dagen betreft voor de voorlopige bescherming van onroerend erfgoed. De raad merkt op dat hierdoor de normale beschermingsprocedure wordt ingekort van 12 naar 9 maanden. Dit kan als positief beschouwd worden; maar anderzijds is een adviestermijn van dertig dagen toch zeer kort voor het verlenen van een advies door deze technische adviescommissie; die momenteel grotendeels bestaat uit vrijwilligers. De raad vraagt daarom om in voorliggend voorontwerp van decreet toe te voegen dat de termijn van dertig dagen door de Vlaamse Regering eenmalig kan worden verlengd met dertig dagen op vraag van de commissie.

VI. RECHTSGEVOLGEN VAN EEN BESCHERMING

14. Rechtsgevolgen. Het voorontwerp van decreet koppelt nieuwe rechtsgevolgen aan de voorlopige of definitieve bescherming van varend erfgoed: (1) een meldingsplicht voor handelingen, (2) een meldingsplicht voor de wijziging van de ligplaats en (3) een toelatingsplicht voor het buiten Vlaanderen brengen van beschermd varend erfgoed.
15. Meldingsplicht voor handelingen. Het voorontwerp van decreet (artikel 16) voorziet dat handelingen aan of in een voorlopig of definitief beschermd varend erfgoed niet kunnen worden aangevat zonder melding aan het agentschap. De Vlaamse Regering zal de handelingen vastleggen waarvoor een melding bij het agentschap noodzakelijk is. In de memorie van toelichting is sprake van *'een meldingsplicht voor het uitvoeren van handelingen aan of in een beschermd vaartuig die het uitzicht van het vaartuig wijzigen.'*⁵
16. Meldingsplicht voor wijziging van ligplaats. Het voorontwerp van decreet (artikel 16) voorziet tevens dat de eigenaar aan het agentschap elke wijziging van vaste ligplaats van beschermd varend erfgoed meldt.
17. Toelatingsplicht voor het buiten Vlaanderen brengen van beschermd varend erfgoed. Ten slotte voert het voorontwerp van decreet in dat het verboden is zonder toestemming van het agentschap om beschermd varend erfgoed buiten de Vlaamse Gemeenschap te brengen.

VII. BEHEER EN STEUNMAATREGELEN

18. Beheerspremie. Het Varend erfgoeddecreet (artikel 9) voorziet dat een beheerspremie kan worden toegekend aan de eigenaar of gebruiker voor werkzaamheden of diensten, die verbonden zijn aan de uitvoering van een goedgekeurd beheersprogramma. Het besluit van 4 juni 2004 regelt hieromtrent momenteel de modaliteiten. Op basis van de memorie van toelichting kan de raad opmaken dat een wijziging van dit besluit momenteel in voorbereiding is. De raad beschikt evenwel niet over verdere informatie hieromtrent.
19. Onderhoudspremie. Nieuw is dat daarnaast in het Varend erfgoeddecreet ook de mogelijkheid

⁵ Memorie van Toelichting: pag. 14.

wordt ingebouwd voor het toekennen van een onderhoudspremie voor werkzaamheden aan of in beschermd varend erfgoed. De Vlaamse Regering zal een lijst vaststellen van werkzaamheden die daarvoor in aanmerking komen. De memorie van toelichting verduidelijkt dat hiermee wordt tegemoet gekomen aan de vraag naar een snelle en eenvoudige procedure voor betoelaging van kleinere onderhoudswerken. Deze premie wordt niet gekoppeld aan een goedgekeurd beheersprogramma. In de memorie van toelichting is sprake van *'mits per beschermd vaartuig en specifiek (licht) onderhoudsprogramma wordt opgesteld'*.⁶

De raad heeft enkele bedenkingen bij voorliggende wijzigingen. Het is momenteel onduidelijk welke financiële middelen zullen beschikbaar zijn voor de ondersteuning van het varend erfgoed. De raad merkt in die zin op dat het advies van Inspectie van Financiën niet was toegevoegd aan het adviesdossier.

Bovendien wordt met de voorziene wijziging geen oplossing gecreëerd voor de ongelijke behandeling van actoren op het vlak van subsidiëringmogelijkheden. De financiële ondersteuning van projecten en organisaties vanuit het Onroerenderfgoeddecreet zouden een equivalent moeten kennen voor het varend erfgoed. En ten slotte stelt de raad vast dat de beoogde afstemming met het Onroerenderfgoeddecreet (op het vlak van inventarisatie, bescherming, financiering en handhaving) niet wordt doorgevoerd inzake het financieel instrumentarium. Het Onroerenderfgoeddecreet kende immers net een omgekeerde beweging namelijk de schrapping van het begrip onderhoudspremie en een opdeling van de werking naargelang de omvang.

20. De memorie van toelichting bij artikel 21 vermeldt verder dat in navolging van de afspraken in het Witboek Interne Staatshervorming en in uitvoering van de bestuursakkoorden met alle Vlaamse provincies, de provincies en de autonome *gemeente*bedrijven worden uitgesloten voor het verkrijgen van een premie voor werkzaamheden aan beschermd varend erfgoed. De raad merkt op dat in artikel 21 van het voorontwerp van decreet sprake is van *'de provincies en de autonome provinciebedrijven'*. De raad vermoedt aldus dat er een fout is geslopen in de memorie van toelichting en vraagt om dit alsnog te verduidelijken.

VIII. HANDHAVING

21. Het handhavingsluik in het huidige Varend erfgoeddecreet is zeer beperkt. Het decreet stelt enkel dat de aangewezen ambtenaren toegang hebben tot het definitief beschermd varend erfgoed om de nodige vaststellingen te verrichten met betrekking tot de toepassing van het decreet. Volgens de discussienota was het een bewuste keuze om het handhavingsluik heel minimaal te houden om zo geen spanningsveld te creëren met de eigenaars en het middenveld. De discussienota kondigde aan dat de handhaving in het decreet verder zal aangevuld worden.

De raad vindt het positief dat het handhavingsluik in het Varend erfgoeddecreet wordt uitgebreid. Het nieuwe handhavingsluik beperkt zich tot het identificeren van misdrijven en inbreuken en het bepalen van de sancties. Voor het overige worden de regels van het handhavingsluik van het Onroerenderfgoeddecreet integraal van toepassing gesteld voor het varend erfgoed.

SARO verwijst naar zijn advies van 24 april 2013 waar de raad wees op de noodzaak om naast strenge handhaving ook werk te maken van sensibilisering en voorlichting. Een decreet is hiervoor allicht niet het meest geschikte instrument, maar de noodzaak aan sensibilisering en voorlichting bij de toepassing van het decreet door het agentschap Onroerend Erfgoed blijft groot.

⁶ Memorie van Toelichting: pag. 17.

IX. DIVERSE BEPALINGEN

22. Topstukkendecreet. Het Topstukkendecreet van 24 januari 2003 regelt de bescherming van roerend cultureel erfgoed van uitzonderlijk belang in Vlaanderen. Met voorliggend voorontwerp van decreet wordt een afstemming nagestreefd van het Varend erfgoeddecreet met het Topstukkendecreet. Artikel 3,§2 van het Topstukkendecreet wordt zodanig gewijzigd dat er geen dubbele beschermingsvoorschriften, toelatingsregelingen of premie- en subsidieregelingen gelden. De raad ondersteunt de voorgestelde wijziging van het Topstukkendecreet.
23. Internationale verdragen. De raad merkt aanvullend op dat in de discussienota werd gesteld dat: *'ook rekening wordt gehouden met de internationale context. Er werd nagegaan hoe deze thematiek behandeld wordt door internationale organisaties en vertaald wordt in internationale verdragen. Tevens werd gekeken hoe in een aantal buurlanden omgegaan wordt met het varend erfgoed.'* Het is voor de raad niet duidelijk wat de resultaten van deze internationale vergelijking zijn. De raad vraagt om dit in de memorie van toelichting alsnog te verduidelijken.